

=====
Nr. 5.

19. juulil 1997.a,

III aastak.
=====

Minevikust.

Ugandi ilmus põrandaaluse isetegevusliku lehena 1945-46 aastal Võrus, toimetatuna Võru keskkooli grupi õpilaste poolt, kes arreteeriti 10-13 veebruaril 1946.a. Arreteerimisel võeti ära Ugandi number 4 Heino Veski'lt. Tollaste uurimisorganite poolt ei süüdistatud meid nelja koolipoissi Heino Veski, Hans Tammemägi, Ilmar Palo ja Valev Kaska, Ugandi väljaandmises. Hiljem, 1990ndal kui kogunesid neljakümnenendatel arreteeritud Võru koolipoisid-tüdrukud ja igatüks identifitseeris ennast mingisse gruppi kuulvana, siis meie kolm Heino oli tollal juba Toonela mail-identifitseerisime end grupina Ugandi. Tollal 1944-46 meie lihtsalt tegutsesime eesti vaimus ja jõus oma võimete ja mõistuse kohaselt, ilma et me oleksime end nimetanud mingiks põrandaaluseks organisatsiooniks koos põhikirja ja liikmete nimekirjadega.

Üldse andsime tollal välja neli numbrit Ugandit. Ilmselt iga number kas 5-6 või 10-12 eksemplari, trükituna kirjutusmasinal, nagu tänane number viiski. Levitasime tuttavate poiste-tüdrukute kaudu. Kaks aastat tagasi tekkis mõte anda välja Ugandi nr. 5 ja nüüd on see mõte saanud teoks. Kas ka järgneb nr. 6, ei tea.

Väljavõtte toimikust.

ENSV SARKi Banditismivastase Võitluse Osakonna Eriteade.

13. veebruar 1946.a.

10. veebruaril k.a. võtsid SARKi Võrumaa osakonna töötajad Võrust Rõuge valda viiva tee 4.kilomeetril kinni Võru keskkooli vanemate klasside õpilased, kes püüdsid telegraafipostidele kleepida nõukogudevastaseid lendlehti:

I) Veski Heino Voldemari p. sünd. 1928.a. 9.klassi õpil.

2) Kaska Valev Jaani p. sünd. 1929.a. 10. klassi õpil.

3) Tammemägi Hans Rudolphi p. sünd. 1929.a. 9. klassi õpil.

Läbiotsimisel võeti kinnivõetult ära 259 nõukogudevastase sisuga lendlehte, sh. nõukogudevastase ajalehe "Ugandi" eksemplar.

Kõikide lendlehtede eesmärgiks oli nurja ajada NSVL Ulemnõukogu valimised.

On kindlaks tehtud, et kinnivõetuid varustas nõukogudevastase lendlehtedega endine Võru keskkooli 10. klassi õpilane Kalju Liik (arreteeritud).

Uurimine jätkub.

Lisa 3. lehel.

ENSV Siseasjade rahvakommissar kindralmajor A. Resev.

ERA, f R-I, n5, s 127, l 106-109.

Kui me Ugandit tegime.

Hans Tammemägi.

katkend.

....1945.a. sügisel, kui taas kogunesime kooli ja oli näha et kommunistide ideoloogiline surve koolinoortele kui kogu rahvale aina suureneb, siis meil tuleb keskenduda lihtsalt eesti vaimu säilitamisele ja tugevdamisele. Lootused vaba maailma peatsele abile olid kadumas, kuigi mitte kustunud. Koolis ringiliikuvad lendlehed ajendasid meid mõtlema mingile ajalehesarnasele väljaandele, mis oleks enam kui lendleht. Aga kuidas paljundada - sel oli küsimuste küsimus. Trükitähtedega paljundamiseks-hankimiseks peeti fantastilisi plaane, kummitähti ei piisa (mõeldud on tollaseid nn. "tasku Gutenbergi"), šapirograafimassi ja tindi retsepti ja komponentide hankimisega tegeles Evald Tomson vahelduva eduga. Aga reaalse lahenduseni jõudis Ilmar Palo. Tänu Ilmarile lahenes paljundamise küsimus, ta leidis ustava eestimeelse poisi Kalju Raag, kes riskist hoolimata oli valmis kirjutusmasinal paljundamise enda hooleks võtma. Väljaanne pidi meie, s.o. Valev, Heino, Evald, Ilmar ja minu arvates olema mitmeleheküljeline ja sisaldama peale välis- ja siseuudiste ka kommenteerivaid artikleid sündmuste, tähtpäevade jne. kohta. Ka nime üle oli pikki arutlusi - lõpuks loobusime kõikvõimalikest ründavatest loosunglistest nimedest "Ugandi" kasuks. See pidi meie arvates väljendama vabadusvõitluse järjepideavust, Võrumaast laiemat ulatust ning looma positiivse mulje eesti vaimu igikestvusest ja samal ajal tekitama punastes "hirmuefekti" sellega, et tegu võib olla mingi kesk-

sema metsavendade organisatsiooni väljaandega. Uudised saime IO. Rohelise Partisanide Pataljoni lendlehtedest. Neid vahendas Valev, aga ka mitmetest teistest liikvelolevatest lendlehtedest, samuti raadiost ja ajalehtede ridade vahelt. "Ugandi" päise kujundas Evald stiliseeritud gooti tähtedes ja lõikas selle ka linooli, mis puulotsile kinnitatuna kujutas endast stampi ja oli mugav kasutada. Oluliseks pidasime ka järjekorranumbrite olemasolu ja teatavat perioodilisust niipalju kui see võimalik. Artiklite kirjutamises osalesid ühel või teisel moel kõik poisid. Ega me eriti midagi ei fantaseerinud, kasutasime meist paremate kirjameeste kõnesid ja tekste. Neid ajakohastades ja sobitades. Kuipalju eksemplare kunagi saime, olenes see muidugi Kaljust, tema võimalustest (paber, aeg) 1946.a. veebruarini suutsime välja anda neli numbrit. Aga ega ega ajaleht olnud meie ainus murelõps - kõik meid ümbritsev puudutas ka meid. Kuigi meil ei olnud otsust sidet teiste koolinoorte gruppidega, elasime raskelt üle Nursi punkri hävimist, arreteerimisi detsembri lõpul 1945 ja jaanuari algul 1946.a. Selle asemel et "urgu" pugeada, asusime tegema ettevalmistusi lähenevateks veebruaris toimuvateks NSVL Ulemnõukogu valimisteks.

U G A N D I

Nr. 4.

I. veebruaril 1946.a.

II aastak.

Võru vabastamine.

Pärast Tartu kiiret vabastamist arenes pealetung Võru suunas ja I. veebruaril 1946. aasta keskpäeval sisenesid Tallinna Kaitseväe Pataljoni võitlejad Võru. Linnas valitses murelik ja hirmulõuna poolt tõusid mustad pilved, varjates taeva. Sellele pimedusele vastas tookord ka rahva meeleolu.

Millist rõõmu võib valmistada elu, kui sind jälitab terror, nagu sel korral, kui Võru lähedalt leiti laibad. Nii nagu 1941. aastal ja praegugi, ohverdas tookord palju süütuid eestlasi oma elu. Strateegiliselt tähtsa Võru kaotamine oli kommunistidele eba-meeldiv löök. Veel püüdsid nad Võrut tagasi saada, tungides ägedalt peale Haanja poolt. Pealetung löödi tagasi, kuid paljud meie vapratest ratsaväelastest andsid oma elu.

Vabariigi ajal püstitati kangelaaste ühishaudadele mälestusmärgod. Kommunistide terrorivõim hävitas nad. Mälu nähtavaid märke võib hävitada, kuid ka kõige suurem omavoli ja terror ei suuda meie hingest välja rebida tänutunnet ja mälestusi.

Kangelased. Võru pole Teid unustanud.

Kindlalt vastu tulevikule.

Mõned on lõõnud lootusetult käega, kaotades lootuse vabaneda punasest terrorist. Kuid need on vaid üksikud liikmed meie rahva hulgast, need, kes on unustanud võitluses saavutatut.

Nad põhjustavad oma naiivseid mõtteid sellega, et Nõukogude Liit on suur ja meid ei toeta keegi, ühesõnaga-oleme kadunud. Need on need, kes on kaotanud usu oma võimetusse ja kes aktiivse üldise vastupanu asemel nähtavasti hoiavad kõrvald lootusetust võitlusest. See puudus tuleb kõrvaldada: see oli meie vägede taganemise põhjus Vabadussõja alguses ja võib tulevikus otsustada meie saatuse.

Ainult tugeva sisemise üksmeelega ühendatud rahvas võib võita. On vaja kogu rahvas tervikuna tõmmata kaasa Vabadussõtta, vaimselt ühendada, organiseerida kindla juhtimise all kokku- sellest sõltub meie edu ja võit.

Tuleb liituda meie isamaa partisanide juhtimise alla, peab organiseeruma, et suurema eduga astuda punase terrori vastu. Meid ei tohi hirmutada meie paremate poegade ja tütarde halastamatu jälitamine, meid ei veena koosolekute loosungid parteilaste ja parteitute kõlavate nimedega, meid ei vii eksitusse igasugused muud sarnased pettemanöövrid.

Eestlased teavad, mis tähendab anda oma hääl bolševikele: see tähendab kuritegu iseenda ja oma kaasmaalaste vastu, see tähendab meie kadumist Balti mere kaldalt.

Eestlased, seepärast ärge andke oma häält bolševikele.

Peab olema kindel oma jõus, vaatamata meie arvule. Kui rahva arv oleks ta jõu tingimus, ei eksisteeriks väikeseid rahvaid üldse.

Tuleb võidelda ja alati tegutseda julgelt ja sihipäraselt, järgides üht eesmärki-vabadust-järjekindluse ja kannatlikkusega, mis on omane eestlastele. Siis ootab meid abi väljastpoolt. Võtame selle abi vastu elujõulise rahvana, kes nõuab oma õigust oma õiglaste eesmärkide nimel.

Kaks ülejäänud artiklit kannavad pealkirja "Leitnant Julius Kuperjanov" ja "Paju lahing"

Jõudu ja jaksu kõigile endistele poliitvangidele. Ärgu ial ununegu need katsumused ja kannatused, mis meil tuli läbi elada Venemaa vangilaagrites.

"Ugandi" poisid.